

Poslední slovo

n. LN-29.2.21

Ludvík Vaculík

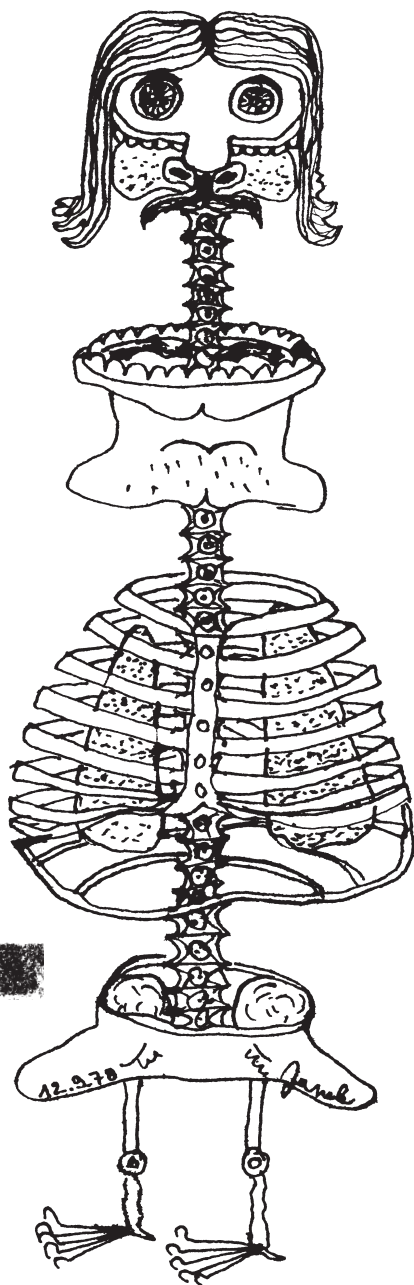
© Ludvík Vaculík, 2008, 2011

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoliv způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Vydala v roce 2011 nakladatelství
Jaroslava Jiskrová – Máj,
Štichova 580/25, 149 00 Praha 4, j.jiskrova@volny.cz
jako svou 38. publikaci (3. elektronickou)
a nakladatelství Dokořán, s. r. o.,
Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz,
www.dokoran.cz
jako svou 388. publikaci (5. elektronickou).

Třetí vydání, elektronické první.
Výběr (za účasti autora), ediční příprava a redakce
Jaroslava Jiskrová
Ilustrace Pavel Reisenauer, Jan Vaculík
Typografie Luboš Šedivý a David Greguš

ISBN 978-80-7363-328-8 (Dokořán)
ISBN 978-80-86643-36-6 (Máj)

Poslední slovo

Ludvík Vaculík

Obsah

Komunismus je bití

Úvod

Poslední slovo z roku 1989

Poslední slovo z roku 1993

Poslední slovo z roku 1996

Poslední slovo z roku 1997

Poslední slovo z roku 1998

Poslední slovo z roku 1999

Poslední slovo z roku 2000

Poslední slovo z roku 2001

O autorovi

Poslední slovo

Ludvík Vaculík

Výbor fejetonů z Lidových novin
(1989–2001)

KOMUNISMUS JE BITÍ

Víc než stoletou obchůzku Evropou končí strašidlo komunismu u nás upřímným projevem své povahy: bitím lidí na náměstí. A mýlí se, jestli netaktizuje, sovětský dramatik Šatrov, když v Diktatuře svědomí (Divadlo pracujících ve Zlíně) podává věc tak, jako by se šlechetná idea komunismu měla jen očistit od zla; to nejde, je to zlo samo.

Já jsem na to náměstí nešel, protože bych jistě vletěl do něčeho, při čem by mě zabili. Prý na ně lidé volali „fašisti“ a „gestapo“. To je nesprávné! Oni nejsou suroví proto, že by ztratili nervy či se vymkli z řízení, nejsou „jako fašisté“. Jsou nelidští nezávisle a samostatně, ze své povahy a výchovy i řízení. Proto na ně příště volejte „komunisté“. Pak se ani neurazí, jako se podle Gottwalda nemůže urazit vůl, když se mu tak řekne. A dále, oni nejsou suroví, jen když zrovna bijí, jsou takoví pořád: když schůzují, vyměňují si zkušenosti, přednášejí, vychovávají či vysílají. A v kondici, jakou nám předvedli, prostě jen nechali dojít na svá slova. „Máme vedoucí úlohu,“ říkají ex cathedra, a kdo jim ji upře, toho zmlátí, na tom jsou mezi sebou dohodnutí. Slovo vést přeci znamená mlátit. Ano, po stoletém vzdělaném heglování končí komunismus, tištěn ke zdi důsledky svých činů, bitím lidí: má to ve svých filozofických genech. A ty když se spojí s biologickými geny ostravského chacharství, komunismus vydá rudý květ.

Oni ovšem vždycky někoho bili, jenže dělávali to tajně či neveřejně, bez vědomí jiných lidí nebo s jejich zkaženým vědomím. Po té stránce jsou poslední události pokrokem ze tmy ke světlu. Vláš-

da vůbec udělala pro nás kus práce: po dvaceti letech zatajování každého občanského nesouhlasu dala Chartě 77 a jiným skupinám místo ve sdělovacích prostředcích, zpopularizovala některá čestná jména. Probudila konečně zájem mládeže o Jana Palacha! Rudé právo ve špatném úmyslu otisklo poetický program Českých dětí, ten však musel mnohé čtenáře okouzlit, neboť v tom okolním slovním hnoji zurčel jak lesní studánka.

Jednu těžkou myšlenku však máme: kde se vzalo tolik surovců v uniformě i v civilu, kdo je tak vychoval a řídil? Až dnešní prozatímní vláda odejde, kam dáme tolik defektních osob? Dneska se na Západě i Východě rodí myšlenka „společného evropského domu“ a první lehké právní akty črtají základy humánnějšího řádu v něm. V takovém domě potom jednání vycházející ze zločinecké povahy přijde před soud. Tisíce pachatelů obviněných ze surovosti při výkonu služby bude se jistě utíkat pod známou norimberskou výmluvu: plnil jsem rozkaz. Proto se snažme prosadit do příštího evropského zákoníku ještě jeden paragraf: kdo dokáže splnit rozkaz odporující lidskosti, bude zbaven občanských práv.

5. února 1989

ÚVOD

Poslední slovo zavedly Lidové noviny od svého vzniku. Od podzimu 1987 do prosince 1989 napsal jsem deset příspěvků toho žánru. Jeden z nich, „Komunismus je bití“, redakce z opatrnosti odmítla a já jsem to uznal. Dal jsem ho sám do oběhu na žlutém papíře. Dostal jsem za něj „prokurátorskou výstrahu“, což byl poslední krok před trestním stíháním. Tento text byl uveřejněn až ve sbírce fejetonů „Srpnový rok“, vydané v Mladé frontě roku 1990. Tady ho uvádím jako ilustraci poměrů, v jakých Lidové noviny začínaly.

Obrázkem poměrů převratových je „Poslední slovo“, líčící můj revoluční zážitek na Letenské pláni v prosinci 1989. Tehdy jsem poznal svou „mocenskou“ pozici, porozuměl znamením svého života a našel si svou úlohu. Do Lidových novin psal jsem velice zřídka. K pravidelnému psaní přivedli mě na začátku roku 1996 dva Karlové, redaktori novin: Kříž a Steigerwald. Nabídli mi stálý termín, naprostou volnost psaní a dobrý honorář. Získala mne ta pravidelnost honoráře – po letech fejetonování bez honoráře. Smlouvu jsme uzavřeli podáním rukou a byla pak stejným způsobem potvrzena každým novým šéfredaktorem novin. Svobodu psaní jsem si ověřil, můj honorář se vyvíjel dobře a pondělní odezdávka textu stala se mým zvykem tělesně hygienickým, jako holení.

Čtenářský ohlas byl trvale příznivý, ale pořád slabší, protože moje psaní stalo se samozřejmostí, jež se už nekomentuje. Někdy jsem si myslel, že přišla doba přestat, ale to nikdo nechtěl, krom asi pěti čtenářů. Mohl jsem i přejít se svým psaním jinam, ale to

zásadně nedělám. Do redakce chodím rád, je to můj styk s mládeží. Jsem možná jediný, komu berou texty psané na stroji. Šéfredaktorovi řeknu, když se mi něco na novinách nelíbí, ale ne všecko. Že noviny mají cizího majitele, mi vadí, ale to je vina českého národa. Jsem i akcionářem: nechal jsem si jednu akcii – jako vstupenku na valné hromady. Dividendy žádné, ovšem.

Už dlouho jsem dostával návrhy, abych svá poslední slova souhrnně vydal. Odmítal jsem to, protože jsem nechtěl být jako každý, a nechtěl jsem také, aby se řeklo: Vaculík už nic pořádného nenapíše. Tedy žádné „hobliny z Mistrovy dílny“, dokud nebudu mít knihu. Když teď vyšla „Cesta na Praděd“, uposlechl jsem opakované nabídky paní Jiskrové z nakladatelství Paseka. Ze známého počtu 315 otištěných Posledních slov je jich tu 195.

Když jsem si tento výběr teď přečetl, mám hlavně pocit, že moje psaní bylo až směšně neúčinné: jak se tam marně opakují stížnosti, nadávky a návrhy! Na nic jsem nezapůsobil. Jedinou dobrou stránkou je, že jsem si psaním udržoval duševní rovnováhu, a podobně jsem prospíval i některým čtenářům. Ale jinak je to šestiletý důkaz bezmoci každého psaní. Jsme vlastně takoví královi šašci. Pomáháme dělat fasádu demokracie, ale skutečné poměry dělají jiní „elitáři“.

30. listopadu 2001

POSLEDNÍ SLOVO

Posledního slova v těchto novinách využiju k osobnějšimu projevu než dosud. Konečně trochu střesu odpovědnost, kterou jsem si, možná přecenivě, pěstoval dvacet roků, a s údivem se zamyslím do radostnějšího neznáma, co teď mám po sobě chtět.

Režim padl způsobem, jaký jsme mohli čekat ve snu: prostě ochrnul. Ovšem ztráty, i na lidech, přesně neznáme. Hrůzy, jichž jsme se museli bát, můžou přijít. Pořád je tu ozbrojená StB, ten úřad pro intriky proti obyvatelstvu, jehož se musí bát starý i nový Urbánek. Muž jménem Adamec mě nezklamal, včetně demise. Radostným zjevením jsou – pro svou vtipnou kázeň – studenti. Rehabilitovali se herci. Na starém místě se nově zachovali mnozí novináři, lidé z techniky i programu rozhlasu a televize. Právilo se pořád, že opozice nemá program ani akční schopnost: obě ukázala, hned jak se prvně mohla sejít v Občanském fóru. Nevěřil jsem, že se dneška dožiju. Pocit vítězství, jaký vidím u mladých lidí, připomíná mi však psychický stav komunistů po volbách v květnu 1946. A o tom budu mluvit.

Dnešní veliká svoboda slova a shromažďování začala pro mne cenzurním zásahem, poučnějším než všechny v mém životě. Poslední listopadové soboty, kdy se na Letenské pláni konal tábor lidu, požádal jsem ráno organizátory také o slovo. Řekli mi, ať v poledne přijdu na místo. Tam jsem se dověděl, že s mým slovem se nepočítá, že však můžu jít na tribunu. Řekl jsem, že u věci, do které nesmím mluvit, nebudu dělat parádu. „O čem chcete mluvit?“ zeptali se. „Takto se mě neptala ani stranická organizace před sjezdem spisovatelů v roce 1967,“ řekl jsem a šel.

Uražen až do zimních bot své osobnosti rozhrnoval jsem dav hrnoucí se proti mně, až jsem se dostal na volné prostranství. Ucítil jsem svěží van vzduchu a uviděl, jak svitem slunka poletuje sníh. Ten čistý a jasný děj způsobil, že se ve mně od bot nahoru zvedl slavnostní smích: Tak to je, takto to vždycky je, Ludvíku, poznáváš to? – Neboť jsem to poznával: svůj životní vjem,

když jsem v roce 1946 vstoupil do komunistické strany, a doslova druhého dne s údivem a urážkou viděl její vnitřek. Cítil jsem, že jsem se odsoudil k nespokojenosti až k neštěstí, netušil jsem však, že potrvá dvacet let, než se tam dostanu k slovu, jímž se zas odekleju a osvobodím. A v tom roce 1967 jsem opravdu mysl-el, že jsem se z komunistické strany vysvobodil. Byl to sebe-klam! Vysvobozuju se z ní až tu na Letenské pláni, kdy se pro dostatek bojovníků propouštím z boje proti ní. Vrací se mi mlá-dí, říkalo se ve mně, jak jsem procházel davem, v němž radostně vlály prapory, teplé šály a děti.

Další průběh té události pozoroval jsem skrz televizi. Nic osob-ního mi nemohlo pokazit slavnostní přesvědčení, že vyhráváme. V pozorovatelské pozici jsem ale postřehl, že bych opravdu měl co povědět a jak je dobře, že jsem nemluvil, protože zítra to po-vím líp. Večer jsem organizátorům opakoval své přání. „O čem chcete mluvit,“ ptal se hlas v telefonu. Řekl jsem mu to, on řekl, že se mnou souhlasí a mé přání přednese kolektivu. Ráno dostal jsem vzkaz, abych se dostavil. Když jsem se vybíral z domu, ozval se telefon a jiný hlas pravil, že mé vystoupení bylo by ne-taktické. To mě rozzuřilo, nešel jsem nikam a na revoluci, zost-řenou větším mrazem, se zas díval v televizi. To úžasné dění nemohlo se ničím osobním pokazit; ba byl jsem rád, že mě zas nepustili k slovu, protože teď jsem jistojistě věděl, co tu chybí a jak to nejstručněji a nejvýrazněji říct.

Druhého dne ráno jsem telefonoval do ústředí, že chci něco říct na Václavském náměstí, a když nebudu moci, „najdu si vlastní náměstí!“, zařval jsem jak funkcionář odstrkovaný od moci. Pří-jemný ženský hlas mě mírnil argumenty, jimiž mimoděk prozra-zoval ráz jejich debaty o mně: mé těžiště je prý v psaní, pro mou řeč není pravá chvíle. Se zlostí, kterou jsem už se smyslem pro srandu hrál, jsem řekl: „Pověz jim, že já si své těžiště i svou pra-vou chvíli určuju sám!“

Volím teď tuto pravou chvíli, abych oznámil, že své těžiště přenáším jinam: protože až na to, co jsem chtěl říct, jsem s vý-vojem věcí i beze mne spokojen. Možná měli pravdu, když mě

nepustili k slovu, a já jsem přece zvyklý, že jich je vždycky víc. Směšnosmutné je, jak málo váží jedinec, když se i jeho silou dá velická věc do pohybu.

K maloduché sebelítosti a urážce se tu přiznávám jen proto, že mi pomohla k novému sebeurčení: už nikdy se nestanu orgánem ničeho a nikoho, nepřijmu žádnou objednávku, nikdo mě už nezavolá ke kázni či k zasedacímu pořádku. Porážku šikovně měnit v zisk – to přece dělám pořád. Pádem starého režimu vrátilo se mi mládí, na něž mám ovšem už méně času a sil. Ale dostávám to, o čem jsem sníval, co jsem však omylem podmiňoval „svobodou pracujícího lidu“. Nejtěžší úlohou spisovatele není být s lidem, nýbrž vydržet sám či s několika sobě podobnými a blízkými lidmi.

Poučná příhoda z nejnovější revoluce mě zachránila pro mne. Připomněla mi, co jsem od všeobecné svobody chtěl já. A vida, málem bych byl porušil své poznání a rozhodnutí, jež jsem udělal v těžší době a ve větším sklíčení, kdy Milan Šimečka s jinými byl ve vězení a já v jeho botách napsal toto: „Poměry se mohou změnit způsobem, jaký si dnes ani neumíme představit... A ulice budou plny lidí, kteří jako by teprv teď dostali rozum, který mohli mít daleko dřív... Já tam nebudu.“ (Šimečkovy boty, únor 1982)

11. prosince 1989

DOBŘÝ DEN!

Jsem ohromený odpovědí některých politiků, novinářů a vás přátel na duchovní gesto, jímž zástupce katolické církve zasvětil na Velehradě náš národ Panně Marii. A velice rozčarovaný průhledem skrz draperie naší demokracie, plurality, občanských práv a jak to všechno jmenujete. Vy možná, vinou vzdělání, umíte připustit, že tento fyzický svět a vesmír je prostoupen vesmírem druhým, třetím, ale dráždí vás, když někdo myslí a mluví, jako by o něm věděl něco přesnějšího, nebo že ho cítí tam, kde vy ne.

Jak jste vlastně připraveni na duchovní komunikaci s čímkoli nevaším? Je skoro jisté, že v této chvíli nějaký vlivný buddhista poručí celé lidstvo do vyšší vůle dle své víry. Tak zvedněte se, to už je případ pro stranické plénum OSN!

V roce 1970 mě čekal soud za Deset bodů, žalobu měl jsem v ruce, soudný den byl určen. Dva dny předtím mi Hana Prošková přinesla růženec, aby mě chránil před zlem. Samozřejmě jsem si růženec neříkal, ale neodmítl jsem ho a mám ho. Jako vy, také já mám nadání zřít spíše těžkou Hanu Proškovou v bořárech mužského čísla nežli ezoterickou Pannu Marii, ale zjevení Hany Proškové bylo duchovním zjevením váhy až materiální: soud se nekonal. To duch české společnosti ho tehdy ještě nedovolil. Potom v létě mě přítel Ladě Vaculka, malíř a sochař z Uherského Hradiště, zavedl ke Svatému Antonínkovi nad Blatnicí, aby mě představil knězi, jenž se za mne v té době modlil. Já jsem mu poděkoval, ač vy byste mu řekli: „Co si to dovoluujete?“

Katolík, jenž mne poručí do ochrany Panny Marie, dává mi to nejcennější, co zná. Já to nejcennější, co uznává a přeje mi, vezmu a uctím i od moslima nebo žida. Neboť osobně a na poli materiální politiky budu je posuzovat podle skutků jejich. Také katolickou církev. Jako nelze rybě vytýkat chyby v letu, tak ani katolík nemůžu hodnotit jinak než podle toho, jak zachovává to své vyšší. Katolická církev, jako všecko v této zemi, byla poničena, pokřivena, ochromena. Někteří bohoslovci přijali svěcení Státní bezpečnosti. Ale i ti ostatní: věří všichni v jednoho Boha? Když ne, tím víc si vážím těch, kteří i nevěřící jednají podle víry: vždyť i trpět je s vírou lehčí. Bude jistě dost témat k politické kritice církve: vy nás hodíte do klína Panence Marii a myslíte, že to máte vyřízeno? Pracovat!

Ohromilo mě, jak duchapřítomně špatně byl úkaz a čin povahy duchovní „ošetřen“ prostředky materiální politiky. Chyba, že kromě ministrů výroby, transportu a peněz nemáme ministra vyšší politiky, jenž by upozornil kolegy, co se na Velehradě stalo: katolíci byli vybidnuti, aby žili a jednali, jak od nich Panna čeká, a to nejen pro sebe a pro církev, ale pro celý národ. Byl to mo-

ment citový, básnický, duchovní, povznášející lidi nad rok a století, slovo sjednocující a harmonizující.

Tím víc mi vadí, že tam nebyl pan prezident: z taktu společenského, z citu uměleckého, vědomí historického, z politiky moravské. Ale proklouzla vám předtím jedna také slavnostní kompetenční porucha, vy pilní v kritice: první volba prezidenta! Neohradili jste se, když táž církev posvětila korunu demokratického panovníka. To jste ještě asi měli duchovnějšiho ducha: chutnala vám tehdy kapka první, stékající do poháru velice vyprahlého.

23. července 1993

TETELME SE

Byl jsem zvědavý, jak věc dopadne, a dopadla dobře: město Teplice nedovolí stavbu mešity ve svých křesťanských zdech! – Protože já mám na všechno dva názory, řeknu ten druhý.

Jak jsem tomu z novin porozuměl, šlo o to, zda se má v lázeňském městě, jež má zájem také o bohaté hosty z arabských zemí, dovolit vzniknout chrámu, v němž by mohli vykonávat svou pobožnost. Jak jsem rozuměl, oni by si ho zaplatili. S určitostí, jež je mi sympatická, rozhodli se Tepličtí nedovolit, aby se jim tam uchytila tak útočná víra, jako je islám. Myslím, že toto je vzácný případ, kdy se něco dělá proti něčemu opravdu včas.

Já však neznám učení islámu a nevím, zda způsob, jak se praktikuje v některých zlopověstných zemích, je pravověrný, nadějný či nutný. Obecně si myslím, že jako v každém lidském duchovním úsilí jsou i v islámu dva proudy: konzervativní je odmítavou kritikou okolního ničivého světa, druhý vidí řešení v reformě, přizpůsobení a dorozumění s okolím. Teplice se pesimisticky zařídily na konflikt světa s islámem. Já si však říkám, zda se nemá styk s islámem rozvíjet, a podporovat tak všelidského Boha. Proto si myslím, že se těm mohamedánům kostelík měl povolit. A to už z důvodů pohostinství, obchod nechme bokem.

Mně se ovšem schopnost nějaké obce něco si na svém území

zakázat neboli vyprosit („to si vyprošuju, pane!“) zásadně líbí, je to dobrý příklad. Měly tedy Teplice zakázat – ale něco jiného: něco nebezpečnějšího a zákeřnějšího, co se tak snadno nepozná, kdežto mohamedána poznáte lehko. Tedy něco německého, českého, amerického, čeho se lidi chytají; islámu se náš člověk nechytne!

Ale nelíbí se mi to i z jiného důvodu. Myslím na katolické misionáře, za nimiž tak často nastupovali obchodníci a vojáci, tedy na to mečem pracující křesťanství, jež strašlivě zneužívalo původně pokojného přijetí. Nikdy neměli například Španělé roznášet Krista po Amerikách! Já od dětských let lituju, že indiánští bozi nebyli silnější; jenže on na tehdejší katolíky byl i jejich Bůh krátký. V rámci svého druhého názoru si myslím, že většina dnešních menších i globálních konfliktů – od ruského pravoslaví v Čečensku po asijský marxismus – je původu křesťanského. Teď se drobně tetelme.

5. března 1996

KRÁSY ZÁKONA

Rychlík ze Žiliny přijel do Lidče včas. Ve zbědovaném voze slovenských železnic bylo teplo. V kupé u okna seděli dva mladí Ukrajinci. Jeden rozuměl česky, a když přišla pasová kontrolorka, klidně ukázal pas a jakýsi další papír. Druhý rozčileně otáčel v prstech škatulkou sirek, měl jen pas, a když kontrolorka řekla „Děngi?“, ukázal dolary na pět dní pobytu. Šla dál. Byla mladá, oděná černě a neprůbojně jako do vesmíru či do podsvětí.

Uvažoval jsem kdysi, jakým stylem se zhroutí Sovětský svaz („já se toho nedožiju“), a viděl to jako rozpad na hordy, jež, nemajíce doma co jíst, povalí se na Západ, vylupující kraj. Tu nám nezbude než střílet je: naše stará úloha v dějinách Evropy přepadávané pronárody Východu. Proto jsem byl rád, že se tamní moci jaksi daří držet zbídačené lidi na řetěze, a přes mravní nechuť uznávám, že bylo asi správné vzít Rusko do Rady Evropy.

Ve vagoně vpředu povstal hluk: pasová kontrola se zřejmě stupňovala. Vyhlédl jsem a viděl, že mladá žena zrovna drží za límec muže, jemuž sahala po ramena, a šupuje ho z vozu ven. A on jí šel! Zvyk poroby? Nemohl jsem na to hledět, vrátil jsem se do kupé. Bylo ticho, škatulka sirek se rozčileně otáčela. Tu se přiřítíl vysoký štíhlý blondák, něco pravil a náš Ukrajinec s papíry v pořádku vyndal svazek bankovek a několik mu jich odpočítal. Muž odběhl: byl inteligentní tváře, oblečen jak středoškolský profesor na školním výletě. Podíval jsem se na hodinky: meškali jsme deset minut. Na chodbičce bylo znovu slyšet ostrý hlas zákona a jakési bouchání. Vyšel jsem, a bouchání vznikalo z toho, jak mladá žena, pod neprůbojným oděvem jistě lepá, odstraňovala z vlaku dva Ukrajince naráz: jeden z nich byl náš profesor! „Ona ho vyhazuje,“ řekl jsem do kupé. Náš přítel vyletěl na peron: nešťastník mu peníze chtěl vrátit, ale kontrolorka to nedovolovala. Zavola jsem z okna: „On mu to půjčil!“ Nechala tedy peníze vrátit, ale napomenula mě: „Nezastávejte se jich! Oni se sem za jedny peníze chtějí dostat všichni.“ Vlak se konečně hnul, krabička sirek se uklidnila. Ukrajinec mluvící trochu česky vyprávěl, jak někdo u nich prodal dům, chtěl emigrovat, a než se rozkýval, měly jeho peníze cenu jednoho kila masa.

Na Vsetíně mi to napadlo a až do Prahy jsem se tomu divil: proč já jsem mu ty chybějící peníze nedal? Jenom nepolepšitelný filozof může nám vykládat cosi o kráse zákonů.

19. března 1996

OBEČ

Byl jsem proti tomu, když mi bylo dvacet, a jsem proti tomu dnes tím víc: že dali volební právo osmnáctiletým. Vždyť jsem viděl, jak jsou hloupí, a za padesát let mohli jediné dál zhloupnout. A budou zas volit: s jakou zkušeností, s jakými vjemy, pod jakými tříštivými vlivy? Hlavně však s jakým míněním o parlamentu! Proto jedna z věcí, které my senátoři prosadí-

me, bude přiblížit volební právo hranici rozumu. (Možná z obou stran.)

Když my senátoři jdeme ulicemi Prahy, co vidíme: co je tu pro juniory mezi čtrnácti až osmnácti lety? Mezi bankami, a. s., není žádná komponovaná proluka, žádný prostor, jenž by jim nahrazoval louku, potok, skály. Žádný plácek pro blbnutí zadarmo a bez klubové legitimace. Jděte svými městy, rodičové, a hledejte roh od rohu: Co tu uvidíte pro své riskantní děti, kam byste je mohli pustit beze strachu a bez peněz? Jediné zařízení, jež město Praha pro volný, přírodní pohyb juniorů mimoděk zbudovalo, je vydlážděná plocha za Národním divadlem: tam je vídám, jak s oprávněným porušením zákazu šíleně řádí na kolečkových bruslích a prknech valibátech, a já je obdivuju. Napřed mě to zlobilo, než jsem si řekl: a kam s tím mají jít? Potřebují mít takový prostor na dosah krátkého klusu, a ne až v Troji či v Braníku! Tu se děje jejich svoboda, ne v tisku! Potřebují obytné město.

Za onoho režimu by se v takto předvolební době Strana dobře škeřila i na mládež a mezi svými politickými vnadami měla by nějakou též pro ni. Bylo to povinné: i vesnické národní výbory si musely vymýšlet dobré úmysly pro mládež; z nichž mnohé se snad povedly: zřizovala se hřiště, klubovny, bazény... V dnešní odstátněné péči o mládež se její vychovatelé, vedoucí a organizace cítí sice svobodni v myšlenkách i metodách, ale jsou vyhazováni z kluboven a dvorů, z budov a parcel. Má vaše město nějaký program pro lidi, o jejichž nedospělé hlasy se bude jednou ucházet? V této souvislosti se ptám, čeho je například na Starém Městě pražském mladým lidem víc třeba: hotelu Four Seasons, podzemních garáží na Příkopech, nebo volného prostoru se stromy a s různými vynálezy na zábavu a hry? Dočasní páni města jednají, jako by Praha potřebovala víc cizince a bankéře než mládež. Vzpomeňte si na to, junioři, až vám bude osmnáct!

Napadá-li někomu, že takovéto názory jsou poznamenány socialismem, tak ať. Já je ovšem připínám k jinému, neideologickému pojmu: stojí v titulku tohoto Posledního slova.

23. dubna 1996

STRAŠNÝ OSUD

Věčná paměť. – Nezapomeneme. – Padli, abychom my žili. – Apod.

Když si přejdeme očima ty nápisy, kdo z nás je promýšlí až k jejich významu? V pradávnu, jako student, jsem přijal službu postát pár hodin u takové pamětní desky se jmény lidí padlých v Pražském povstání. Říkal jsem si: byli to hrdinové, či blázni? Muž mého věku: byl to vlastenec sokolského typu, či básnivec typu „Praha se na mne usmála a já se zachvěl“? Měl vůbec pušku, nebo jenom neopatrně vylezl na ulici? Mohl to být i dobrodruh: chtěl si prásknout, a „dostal, oč si říkal“. Co vůbec stojí za život krom života? Však víme, jak se brzo potom vlast zachovala k bojovníkům z front.

Napadlo mi tehdy, zda mě taková skepse neusvědčuje ze zbabělosti. To podezření měl jsem celý život: kdykoli jsem věděl, co mám dělat, ale nechťelo se mi. Ono mě vedlo například i k tomu, že po studijním odkladu jsem nakonec šel na vojnu, nehledaje další vytáčky. Velice jsem se vojny bál! Nastoupil jsem a ukázalo se, že s ohledem na jakousi zdravotní okolnost mám sloužit beze zbraně. To mi připadalo tak pitomé a tak to nahrávalo mému strachu, že jsem požádal o normální výcvik se zbraní. Bylo to za korejské války, jež byla sice daleko, ale napětí u nás, obsahující politické procesy, bylo veliké. Náš útvar byl u bavorské hranice. Stojí v noci v lese u muničního skladu, samopal přes prsa, ptal jsem se: Toto je vážné? Co bych proboha dělal, kdyby nás ti Němci přepadli? (Nebo my je?)

Před několika dny jsem cestou z literární besedy v Klatovech projížděl obcí Lnáře: slunko, rybníky, dřevo se začínalo odívat listem... A najednou odkudsi hrůza: představa krve. Tady totiž skončil osud tisíců vojáků jedné proklaté vlasti: Sovětského svazu. Rudoarmějci, kteří padli do německého zajetí, z něhož se chtěli dostat tím, že se přihlásili do armády generála Vlasova, bojující proti bolševismu, z něhož se také chtěli dostat. Při ústupu zasáhli do Pražského povstání proti Němcům. Chtěli si tím

získat nějaký odpustek? Marně: kdo upadne do pekla, mezi ďábly se už neprosmýkne. Ještě se jim podařilo vzdát se západním spojencům. A ti, ačkoli se brzo potom sami chystali na boj proti bolševismu, vydali je zpátky Sovětům, vlastně k popravě. Několikrát za rok pomyslím na osud „vlasovců“, který považuju za nepřekonatelně ďábelský. (Mají v Praze aspoň malou tabulku?) – Poučení? Jednej, člověče, tak, abys obstál před sebou. Oni obstáli.

7. května 1996

STUDENTSKÝ KOUTEK

A na té besedě v Klatovech pravil jeden student, že nepůjde k volbám, protože nechce volit špatně. Navázal tak na něco, co dva dni předtím tu kdosi napsal: že osmnáctiletí by neměli mít volební právo. Namítl jsem, že svou neúčastí zvýší váhu lidí, kteří necítí takovou odpovědnost. „Tuto námitku jsem od vás čekal,“ řekl student, „ale tím mě nezmatete, protože já odpovídám jen za sebe.“ Pravil jsem, že co říká, je pravda, ale správné to není. Od té doby o tom uvažuju a docházím k názoru, že pravdu mám já, což jsem čekal.

Studentův postoj je správný vzhledem ke společnosti, ale nesprávný vzhledem k němu samému. Dává přednost své nevině a čistotě před úkolem rozhodování. Složení parlamentu jistě neovlivní, ale čemu se ten mladý muž učí a nač si zvyká? Což se dá volit s jistotou? Tak je to přece i s ženěním nebo s horským kolem. Řekl bych, že rozhodovat se s pochybností je větší ctnost. Jsem člověk zkušený ve špatné volbě od roku 1946 a myslím, že můj omyl byl dobrý. O vývoji nerozhodl, ale mně dal program na celý život a natáhl moje péro. Vždyť já sklídl úspěch tím, že jsem chytře bojoval proti tomu, co jsem udělal blbě! Ti, co tehdy volili správně a prohráli, neměli pak tak výhodnou pozici: silní a bojovní byli zdecimováni, ostatní mohli říkat, že oni to nezavinili, a trpět. – Nevolit, abych si neodřel lak ducha, to je taková jóga?

Dále jsem tomu studentovi řekl, že když člověk něčemu nerozumí, může si dát poradit. Odpověděl, ať mu tedy poradím, ale odmítl jsem, nechťel jsem agitovat. A teď jsem dostal dopis od čtenáře A. Z. z České Lípy: píše, že jsem si dávno získal jeho důvěru, teď je bezradný a žádá, abych tady napsal, koho budu volit, on že se podle toho zařídí. Napřed jsem to zamítl, ale když jsem o tom mluvil s naším Janem, shodli jsme se, že žádost o radu a poskytnutí rady je legitimní způsob rozhodování, je to kulturní instituce moudrých lidí. Jan šel ještě dál a pravil: „Legitimní je i hodit si korunou.“ To se mi líbí ještě víc, proto tu házím korunou: „Pane předsedo,“ pravil jsem Václavu Klausovi, když mě pozval na své Žito, „budu-li volit vaši stranu, tedy jen proto, že líp vím, čeho se tím dopustím.“ Jeho úsměv byl adekvátní tématu i prostředí.

21. května 1996

POSLEDNÍ TÝDEN

Musí to být člověk trošku dosti hloupý, jenž se rozhoduje až podle volební kampaně. Po čtyřech letech zkušeností a pozorování čemu je vlastně ochoten dát větší váhu: tomu, co slyší právě teď, jak hlasitě a v jaké kulise? Pomlouvám, které se nedají na místě vyvrátit ani žalovat? Aférám, jež nemohou být do voleb vyšetřeny? Je to volič z té balastní vrstvy, jež musí být přihozena na váhu i při volbě amerického prezidenta s použitím mažoretetek. Připadá mi to směšné a ubohé. – Ale na druhé straně má volební kampaň jakýsi význam i pro lidi rozumné: ukazuje jim, jakých způsobů a efektů jsou některé strany ochotny užít, aby získaly výskrabky ode dna kastrolů.

Musím se přiznat, když už se o té věci tady i jinde psalo, že mně se předběžné zkoumání volebních vyhlídek nelíbí. Nezdá se mi to slušné a duševně hygienické; podobně jako zjišťování pohlaví nenarozeného děcka jen ze zvědavosti. A není to ani tak nevinné a neškodné, jak říkají obhájci těch průzkumů. Jednak

nejdou ty předvolby tajné. Dále jsou výsledky zfalšovatelné: když ne zrovna teď, tedy jindy, až do toho aparátu vnikne nějaká síla svými lidmi či penězi. A za třetí, je to zbytečné! Řeknete-li, že není, potvrdíte tím, že to k něčemu je: komu a k čemu? Tomu, kdo se hned snaží podle ukazatelů jednat. Tím mi potvrdíte, že takové výzkumy neměří jen politický tlak, ale trochu ho i dělají. Vedle skutečnosti pak působí na lidi i její odraz, tedy paskutečnost. Do myšlenek a diskusí o činnosti a výsledcích stran a politiků zasahuje údaj o jejich oblibě, pořadí, vzestupu, poklesu... A právě nejvratší občané budou svůj zájem umisťovat či zas přemisťovat ne podle skutečné situace, ale podle něčího hodnocení a obrazu o ní. Je to podobné, jako kdyby stroj, který má měřit čistotu ovzduší, byl poháněn naftou.

Volby jsou příležitostí vyměnit politiky; ale je vždycky to nejlepší měnit je? Myslím si, že určité sestavě lidí, kteří se pustili do nějakého úkolu, má se nechat možnost dokončit ho. Churchill a pěkně vyměnili, až jim vyhrál válku. Je ta naše už vyhraná? Dále si myslím, že společenská skutečnost, tedy potřeby, úkoly a prostředky, stojí před každou soupřavou kandidátů stejně. Mají-li při různém názoru stejně dobrý rozum i charakter, nebudou oni muset dělat asi totéž co jejich předchůdcové? A tak se mi důležitější než změna vlády zdá to, nakolik jsou vývoje a změny schopni přímo moji zvolení muži.

28. května 1996

ZATROLENÉ VÍTĚZSTVÍ

Představte si závod, v němž jeden běžec musí svůj čas opravdu nohama uběhnout, zatímco ostatním publikum přirrhne jakýsi čas jenom na figuru a jméno. Tak vidím ty naše volby. Navíc náš běžec měl na hřbetě ranec svých činů, kdežto soupeři kritizovali jeho obsah. Je to jaksí i směšné: jako kdyby Ivan Klíma, který dobře a rád vaří, měl obhajovat místo kuchaře proti mně, jenž vařit neumím. On by vařil, vy byste to jedli a já bych vám

přítom vykládal, co bych vařil já. I kdybychom dostali stejný počet hlasů, je vám jasné, že hlasy, jež by si vyvařil on, byly by z jiného masa než ty, jež bych si vyžvanil já. Tak vidím naše volby. Přes přibližnou rovnost hlasů je vítězství dosavadní koalice veliké: dostala je, přestože vládla! Z toho si dovoluji soudit, že občané, kteří ji volili, jsou politicky zralejší. – Promiňte vy ostatní, co tyto noviny nečtete.

Dopadly tedy volby zhruba tak, jak jsem si přál. Nás, kteří jsme tomu rádi, to osvobozuje. Teď teprve budeme moci vládnout „jít po“ slovech, činech a jméně bez obav, že tím posloužíme, komu nechceme. Pro zjednodušení dalších úvah budu mluvit jen ODS: jež musí pořád vědět, že s ní souhlasí jen třetina občanstva, a kdoví ještě s jakými výhradami, například já. Že jejích třicet procent souhlasu je stíháno třiačtyřiceti procenty nesouhlasu. Není takové vítězství zatrolenější než porážka?

Žasnu a mám úctu k lidem, kteří té straně dál důvěřují přes všechno, co její myšlenku i politiku zatěžuje a křiví: lidé žijící podle náboženství peněz, z čehož pocházejí zločiny; panovačný vztah k přírodě; zaprodej nenahraditelných hodnot; pitomost reklamy a propagace násilí; a mnoho dalšího, od drzého předjídání autem i jinak až po sázky na náhodnou výhru místo na práci a výkon. Bude tato strana aspoň chtít se od toho všeho očistovat? Já od příští vládní koalice nečekám jen pokračování, ale zpřesnění a zjemnění, pěstění politického životního stylu.

Psal jsem tu posledně, proč se mi nelíbí předvolební průzkumy: jsou nečisté („nekalé“) a parazitní. Nový volební zákon měl by je zakázat. Za škodlivé a úchylné považuji i to blbnutí s odhady a sčítáním hlasů: je to neužitečné, rozčilující, duševně neekologické, a hlavně zas parazitní. Normální je v sobotu hlasovat a třeba dnes v úterý se bez použití vrtulníků dovědět výsledky. Jestliže tento můj názor nenajde souhlas u nikoho z těch, které jsem volil, pořád to ještě nebude vláda pro mne.

4. června 1996

ZVLÁŠTNÍ KŘESLO

Zdá se být po volbách, ale není: nevíme pořádně, co jsme si ani moc nechtíce vlastně zvolili. Jistý je zatím soudruh inspektor. „Školné? O tom už nechci slyšet,“ zakazuje pomyslné vládě, ač normální by bylo, kdyby se vyjádřil až v parlamentě.

Uvažujeme, proč dostala sociální demokracie nečekaně tolik hlasů: souhlasím s míněním, že víc než souhlas s teorií jejího programu vážila nespokojenost s praxí dosavadní koalice. Nadává se vždycky na tu vládu, která je, jinak to nemá smysl. „Poměry v našem podniku mě tak znechucují, že jsem hlasoval proti Klausovi, i když Zeman je mi ještě protivnější,“ pravil mi muž z Telecomu, kde mám také dvě akcie. A je-li pravda, že si tam ředitelstvo vyplácí statisícové měsíční platy a přitom nám zdražuje hovory, považoval bych to za klasicky důvodný hlas pro sociální demokracii; ale byli by žraloci za Zemanovy vlády jiní? Svá slova proto nemírím proti sociální demokracii, ale proti lidem, kteří by za každého režimu hlasovali proti vládě jen z neschopnosti k něčemu dalšímu. Prezident Masaryk v roce 1934 prý řekl: „Naši lidé jsou zvyklí čekat všecko od vlády a strany, málo je demokratů.“ (Gašparíková-Horáková: U Masarykovců) Však slyšme dr. Ratha, jenž se stal dílčím lídrem úplně beznadějně strany, jen aby Klausovi „ukázal“ za to, že nedal lékařům víc peněz. Jedna čestná žena mi řekla, že bude hlasovat proti Klausovi, protože šéf úřadu, kde se ucházela o místo sekretářky, člen ODS, měl podmínku, že musí mít stejný názor jako on. A ona, jež ho měla, ho v tu chvíli odmítla, z historické nechuti. Jednání čestné, ale jenom osobně správné.

Svobodný život, tedy rozvázaný, rozpuštěný až vymklý z dřívějších vztahů, zvyků i předpisů, skoro každého z nás něčím obtěžuje, zraňuje a uráží. Na každém aru tohoto státu je proti čemu být, je co vysvětlovat, opravovat, zakazovat si či vymáhat. Kdo to dělá, toho to stojí čas a nervy, přičemž bezprostřední užitek třeba žádný, naopak mrzutosti, a trvalý výsledek v mlze budoucnosti. Lidé slabí nebo bázlíví, hloupí nebo líní jsou pak

v instinktu sblížení ochotni třeba rozházet vládu a stát. Výběr z nich jde přímo ke Sládkovi. – Právě mi napadá, že by jedno místo ve vládě mělo být přímo vyhraženo pro blbce. Byl by to takový jejich ombudsman, medicinman, showman...

11. června 1996

NEODBYTNÉ PODÁNÍ JEDNA

Městský soud v Praze, který nemám rád, snížil Rudolfu Korbelovi trest 25 let vězení na 15 let; Korbel dal zavraždit podnikatelku Vopálenskou a jejího manžela. Lukáši Kuželovi, jenž objednávku přijal, snížil soud trest z 23 na 14 let a Josefu Schiebertovi, jenž pro akci dodal know-how, slevil ze 14 roků dva. Soud usoudil, že pachatelé jsou schopni resocializace. – Myslím si, že my jakožto členové society, kterou a jakou soud vyznačuje vrácením vrahů do ní, měli bychom se dát slyšet: vezmeme je? Nevezmeme-li, může nám je soud vnutit?

Nevíme, jak projeví oni zločincové schopnost resocializace. Já myslím, že vrah, jenž nenadále nahlédne svůj čin morálně a sociálně, měl by mít chuť zabít se, a neudělá-li to, tedy jen proto, že chce dál žít pro druhé. U soudu jsme nebyli, a tak nevíme, zda vrazi plakali, prosili postiženou rodinu o odpuštění, obraceli se k Bohu. Já bych čekal aspoň, že pozůstalým dají část svého majetku, že budou živit jejich děti nebo jim platit studium. A že sám soud bude žádat, aby svůj čin, pokud to jde, odčinili, a nejen odseděli. Jak to bylo, soude? Nebo se sociabilita zločinců soudí podle toho, jak zapadnou do společnosti ve vězení? Takže mohou za dobré chování dostat další slevu a pak se tiše vrátí ke svým firmám? Vše bude zdánlivě jako dřív, jen s další kapkou jedu do naší sociální atmosféry. Ta, jak to vypadá, se vyznačuje rostoucí akceptabilitou pro zločin. Rozdíl mezi ctí a bezectností se začal rozostřovat hned po „revoluci“ tím, že konkrétní zločinci se ani nemuseli omluvit konkrétním obětím. A myslím, že i toto se projevilo teď ve volbách.

Já nemám Městský soud v Praze rád už dávno. V roce 1970 jsem byl ve skupině Pachman a spol., kde nemohl chybět pan Václav, stíhán a obžalován pro podvracení státu, jehož jsme se dopustili publikováním tzv. Deseti bodů v roce 1969. Žaloba doručena, datum jednání určeno. Když jsem si den předtím šel pro vstupenky, aby k líčení mohl jít někdo z rodiny a přátel, dověděl jsem se, že bylo odloženo na neurčito. Dalšího dne psalo Rudé právo, že nepřátelské agentury rozšířily zprávu o chystaném politickém procesu s intelektuály, což je výmysl. Dobrá zpráva! Takže jsem pak už ani netrval na tom, abych dostal nějaké usnesení, že stíhání se ruší. Když se mi však Městský soud v Praze teď takto připomněl, žádám ho tímto o Vyrozumění.

18. června 1996

ZLATO

Cítívám, ano, až nenávist, ale protože to se nemá, potlačuju ji a ona se přeměňuje ve strach z takových lidí, v ošklivost a opovržení k nim. K lidem, kteří z moci své funkce ustupují a vyhovují i za nás ostatní všelijakým zbytečným potřebám a hloupějším názorům na život, na přírodu, na zlato...

Nevím, kolik zlata čekají naši státní počítači od Kašperských Hor či kolik ho odhadují pod Mokrskem. Chtěl bych, aby spočítali, zda by se krajina, která by tam přišla k porušení a zničení, dala za to zlato zas postavit: když ne, tak co je to za pitomý ztrátový projekt? Je přece jasné, že pro lidi zeměkoule bude mít čím dál větší cenu každý kus čisté krajiny, zatímco zlato už bude dávno rozblbnuto na silnice, čistírny vod, plicní léčebny a jiné ekologické vysprávky. A nejzrádnější vaše slovo je „minimalizovat“. To se vám od příští vlády zvláště nesmí dovolovat: abyste minimalizovali škody, ke kterým by bez vás nedošlo. Slova „minimalizovat nepřítelný dopad“ jsou lstivá proto, že jejich obsah určují sami minimalizátoři, a ten je závislý na jejich dobovém názoru, schopnostech a technice. Celé severní Čechy jsou přece

výsledkem dobové schopnosti minimalizovat škody. Prostě se naučte, že na některé věci se pro žádný užitek nesahá!

Zajímavá otázka, páni. Proč se na Šumavě či v Povltaví netěží měď nebo nafta: jen z toho malicherného důvodu, že tam žádná není? To ale znamená, že vy to zlato míníte vydobývat ze země jen proto, že tam je? Jaká zvrhlost! Tak ať je, jako by nebylo! Řekněme si, že tam není nebo že vy, kteří všechno, co je, musíte mít, jste laskavě mrtvi. A výsledek: že jsme bez vás, a navíc je tam to zlato.

Roky pozorujeme spor poddanské obce Kašperské Hory s feudálním pánem českou vládou o základní právo lidí: my to nechceme! Jsem zvědav na výsledek minulých voleb: zvolili jsme si vládu nějak novou, nebo zas jen minimalizátory nepříznivých dopadů jejich vládnutí?

Ještě tento týden pošlu dopis klubu poslanců, které jsem onedý volil. Budu žádat, ať připraví zákon, který by ohrožené zlato prohlásil za nedotknutelné; jako neprodejný rodinný šperk a skromný odkaz potomkům. Měli byste také napsat svým poslancům. Nevोलili jsme je přece proto, aby zas až do voleb dělali, jen co se jim poví v jejich politické straně. Vyzkoušejme si je!

25. června 1996

DŽUNGLE ZÁKONA

Nevýznamná událost, nafouknutá. I tyto noviny jí věnovaly pozornost až trochu bulvární: tygr normálně zakousl studenta. Když jsem o tom četl nejdřív jen noticku kdesi, pomyslel jsem si, že se stalo správně. To si myslím vždycky, když nějaký provokátor přírody či Boha třeba leze na nepřístupnou skálu a spadne; což odlišuju od vysokohorské turistiky nebo účelného průzkumu. Ale zrovna onedý vysílali film, jak dva chlapi zůstali na skalní stěně a jeden z nich měl namále, když ho sundávali vrtulníkem. Když se vrtulník měl vracet pro druhého, přišla mlha a já jsem vypnul aparát s myšlenkou: Čert vás tam byl dlužen!

Povšimněte si pokrytectví, jež takovým hrdinům projde i u vás: